

Yoshlar orasida zo'ravonlikka qarshi kurashning psixologik xususiyatlari.

Sharipova Nigora Nasim qizi

Qashqadaryo viloyati Muborak tumani

“Inson” ijtimoiy xizmatlar markazi psixologi

Kalit so'zlar: Bolalar, zo'ravonlik, tazyiq, tenglik, hissiyot, stress, emotsiya, bolalarga nisbatan zo'ravonlik, guruhiy psixoterapiya, psixologik yordam, oila.

Bolalarga nisbatan zo'ravonlik yoki shafqatsizlik bu bola yoki bolalar guruhiga ota-ona yoki tarbiyachi, o'qituvchi tomonidan jismoniy, jinsiy va yoki ruhiy zo'ravonlik qilinishi yoki, umuman, beparvolikdir. Bolalarga nisbatan zo'ravonlik ota-ona yoki tarbiyachining bolaga haqiqiy yoki potensial zarar yetkazishiga olib keladigan har qanday xatti-harakat yoki harakatsizlikni o'z ichiga olishi mumkin va bu holat odatda bolaning uyida yoki bola vaqt o'tkazadigan tashkilotlar, maktablar yoki jamoalar joylarida sodir bo'ladi. Bizning kelajagimiz, baxtimiz, muammolarimiz va quvonchlarimiz - bularning barchasi bizning orzu qilingan va sevimli farzandlarimizdir. Ammo ular doimo sevgi va muhabbatda o'sadimi? Afsuski yo`q. So'nggi paytlarda bolalarga nisbatan zo'ravonlik ommaviy axborot vositalari va televideniada tez-tez muhokama qilinadigan mavzu bo'ldi. Ammo ular bilan bir qatorda, zaif bolaning ruhini zaiflashtiradigan ko'plab omillar mavjud. Xo'rlash, e'tiborsizlik, zo'ravonlik ba'zan bolaning hali rivojlanmagan ruhiyatiga tuzatib bo'lmas shikast yetkazadi. Bolalarga nisbatan zo'ravonlik ota-onalar, tarbiyachilar, o'qituvchilar - bir so'z bilan aytganda, bola tarbiyasi bilan bevosita bog'liq bo'lgan barcha shaxslar tomonidan toqat qilinadigan yomon munosabatni anglatadi. Ko'pincha o'qituvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning o'zlari bolalarga nisbatan shafqatsizlikning psixologik shaklini ko'rsatadilar. Bunga misol qilib, bolani asosli yoki sababsiz tanqid qilish mumkin; og'zaki tahdidlar; bolalarni kamsituvchi so'zlar va haqoratlar; qasddan izolyatsiya qilish; yolg'on gapirish va berilgan va'dalarni bajarmaslik; bolada ruhiy shikastlanishga olib keladigan og'ir ruhiy ta'sir. Zamonaviy jamiyatda maktab yoshidagi bolalarga nisbatan zo'ravonlik va shafqatsiz munosabat muammosi eng dolzarb muammolardan biridir. Zamonaviy adabiyotlarda bolalarning alkogolizmi, g'ayrioddiy xatti-harakatlari, giyohvandlik va jinoyatlarning kelib chiqishida bolaning g'ayritabiiy rivojlanishiga olib keladigan zo'ravonlik yotadi. Yoshi tufayli har doim ham qarshilik ko'rsata olmaydigan bolalarning sog'lig'iga xavf tug'dirishi xavfsiz hayot sharoitlarini ta'minlash yo'llarini, ijtimoiy moslashuvga yordam berish usullarini izlashga yordam beradi. Bu faoliyatda

maktab psixologlarining ham o'zni katta. Maktabda sinflar orasidagi koridorda o'smir juftligini tasavvur qiling. Bir qarashda ular odatdagidek ko'rinadi. Aslida, ular juda yaqin ko'rinadi. Agar siz biroz yaqinroq qarasangiz, biror narsa juda ham noto'g'riligini ko'rasiz. Har kuni mamlakatimizdagi maktablarning koridorlarida bo'lgani kabi, bu kabi ko'plab hikoyalar ham bor. Aslida, 16 yoshdan 24 yoshgacha bo'lgan yosh ayollar yaqin sheriklar zo'ravonligi uchun eng katta xavf ostida. Va shu bilan birga, bunday noto'g'ri hikoyalar odatda beparvo bo'ladi. Ko'pgina yoshlar zo'ravonlik bilan shug'ullanadigan bolalarni qanday qilib oldini olishni bilishmaydi yoki qanday qilib suiste'mol qilinishini tan olishmaydi. Yoshlar zo'ravonlikka duch kelishining oldini olish uchun, oxir-oqibat zo'ravonlikni to'xtatib qo'yishdan boshlanadi. Natijada, eng samarali oldini olish boshlang'ich va yosh o'smirlarga boshqalar bilan sog'lom munosabatlarni qanday shakllantirish haqida o'qitish orqali boshlanadi. Bundan tashqari, ularni hayotiy va mahoratli muloqot qobiliyatlari kabi hayotiy ko'nikmalarga o'rgatishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, ular boshqalar bilan qanday qilib sog'lom va hurmatli munosabatda bo'lishni o'rganishlari kerak. Darhaqiqat, ko'plab noqulay munosabatlar ko'plab yoshlar sevgi uchun xato bo'lgan nozik belgilar bilan boshlanadi. Eng ko'p uchraydigan ogohlantiruvchi belgilar rashk, matnli xabarlar va haddan ziyod chaqiriqlar bo'lib, har bir bo'sh vaqtni birgalikda sarflashni talab qiladi. Avvaliga, bu xatti-harakatlar insonning qanchalik g'amxo'rlikni ko'rsatganiga ishonish oson. Biroq, aslida, ular ko'pincha nazoratga ko'proq urinishga olib keladigan xatti-harakatlarni nazorat qiladi. Farzandlaringizga har qanday nazorat yoki zo'ravonlik harakati ogohlantirish belgisi ekanini o'rgat. O'zaro munosabatlar boshqa odam kechirim so'rasa ham, hech qachon bunday qilmaslikni va'da qiladi. O'zaro munosabatlardagi xatti-harakatlar va zo'ravonliklarni nazorat qilish odatda yaxshilanmaydi yoki ketmaydi. Qanday qilib yordam olish mumkinligi haqida fikr-mulohazalarni bildiring Do'sti yoki qiz do'sti tomonidan suiste'mol qilinishini kuzatib turmaslik va nima qilish kerakligini bilishdan ko'ra yomonroq narsa yo'q. Faqatgina do'st bilan gaplashadigan juda qiyin mavzuni suiste'mol qilish bilan bir qatorda, o'smirlar ham jahlini chiqarib tashlashni yoqtiradigan odamni juda yaxshi ko'rmasligini tushunishlari kerak. Ha, bu juda shaxsiy mavzu. Bu haqida suhbatlashish noqulay. Lekin buni amalga oshirish kerak. Bolangizni sog'lom va noto'g'ri xulq-atvor haqida. Munozara qilinadigan birinchi ishlardan biri - nazorat va hamkorlik o'rtasidagi farq. Bolalar o'z yo'llarini istashlari mumkin emas. Lekin ular har doim ham shunday bo'lishi mumkin emasligini bilib olishlari kerak. Biror vaziyatni manipulyatsiya qilish, savdolashish, talab qilish yoki hatto zo'ravonlik yo'li bilan "nazorat qilish" uchun harakat qilish sog'lom emasligini tushuntiring. Shunday qilib, zo'ravonlikka qarshi turish va zo'ravonlik tajribasidan

keyin oqibatlarini kamaytirish ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida maktab psixologlari, o'qituvchilari, huquq-tartibot idoralari xodimlari va ota-onalar tomonidan hamkorlikda maqsadli ishlarni tashkil etish kerak. Bolalarga bo'sh vaqt ajaratish, to'liq oilani saqlab qolish, bolalar bilan emotsional yaqinlikni yo'qotmaslik, boladagi eng yaxshi insoniy fazilatlarni ko'ra olishga va bolalarda o'ziga ishonish, o'z xulqini o'zi yaxshilash motivlarini shakllantirish, bolalarning o'zlaridagi ijobiy xarakter xislatlarini anglashini rag'batlantirish, bolalarni o'z xulq-atvorini o'zi baholashga o'rgatish, bolaga ishonish, olani oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarishda erishgan yutuqlarini rag'batlantirish, bolaga fanga, kasbga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, bolani bo'sh vaqtlarini to'g'ri tashkil etishlarini nazorat qilishni tashkil etish kerak bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ta'lim muassasasida zo'ravonlikning oldini olish. Uslubiy qo'llanma 2024-yil

2..www.Ziyonet.uz